

5. Urban, I. Huber, B., and K. Dmitrova. *Opportunities for state support for the development of organic agriculture. Experience of other countries*. Kyiv: Experiment. int body. of Agriculture (FiBL, Switzerland), Bioinstitute (Czech Republic), 2013.
6. Pochkun, O., and O. Baskov. "Environmental and social risk management. European integration factors." bakertilly, bakertilly.ua/news/id46508. Accessed 07Dec.2019.
7. Burliai, A.P. *Organizational and economic principles of greening the agricultural sector of the economy of Ukraine: monograph*. Uman. Publisher "Sochinsky MM", 2019.
8. Bilousova, N. "Bible" of organic production: how the market will change after August 2 with the introduction of the law №2496-VIII. Website AgroPolit.com, agropolit.com/spetsproekty/577-bibliya-organi chnogo-virobnitstva-yak-zminitsya-rinok-pislya-2-serpnya-iz-vvedennyam-zakonu-2496-viii. Accessed 30Jun. 2019.
9. "Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Ensuring Competitive Conditions for Electricity Production from Alternative Energy Sources" of April 25, 2019." *Information of the Verkhovna Rada (VVR)*, no.23, 2019, pp.89.

УДК 33:631.1

doi: 10.15330/apred.2.16.188-199

Левандівський О.Т.¹, Циріль Т.В.²

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

¹ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", Міністерство освіти і науки України, кафедра фінансів, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, 76018, Україна, тел.: 0342752351, e-mail: omelyant@ukr.net

²ДВНЗ "Калуський політехнічний коледж" вул. Б.Хмельницького, 2, м.Калуш, 77303, Україна, тел.: (03472) 6-52-31, e-mail: kpk.kalush@gmail.com

Анотація. У представленій статті уточнено сутність і зміст інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств регіону. З точки зору теорії позикових коштів, при аналізі ринку капіталу застосовується неокласична методологія, яка досліджує фактори, що визначають попит, пропозицію і рівновагу на ринку.

Відзначено, що інвестиційна привабливість – найважливіший фактор активізації інвестиційної діяльності в сільському господарстві регіону. Інвестиційна привабливість розглядається як комплексна соціально-економічна характеристика об'єкта з об'єктивних і суб'єктивних факторів, що дозволяє інвесторові прийняти рішення про доцільність інвестування.

Виявлено, що оцінку інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств регіону слід проводити з урахуванням особливостей виробництва, економічного становища, в якому перебуває сільське господарство в даний момент, а також рівня та ефективності державної підтримки. Інвестиційна привабливість містить в собі дві складові: інвестиційний потенціал і інвестиційний ризик, які втілюють в собі цілу низку приватних показників.

Неодмінна умова оптимізації розмірів інвестицій і програмування інвестиційного ефекту відноситься до вдосконалення форм і змісту інвестицій в їх тісному взаємозв'язку.

На основі проведеного дослідження робиться висновок про те, що під дією одних і тих же умов регіону може змінюватися як інвестиційний потенціал, так і інвестиційний ризик. Такий висновок робить поняття «інвестиційна привабливість» основним і представляється нам більш обґрунтованим. Райони, у яких низький потенціал і високий ризик в інвестиційному плані, непривабливі. Але навіть до таких регіонів можуть проявити інтерес інвестори, орієнтовані на інвестиції в вузьку сферу або прийшли на високо ризиковану територію заради того, щоб отримати надприбутки. Так, регіони, у яких найменший ризик, мають найбільший потенціал і навпаки.

Ключові слова: інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств регіону, інвестиційна діяльність, інвестиційний потенціал, інвестиційний ризик, інвестиції, ринок капіталів, фінансовий ринок, джерела інвестування.

Levandivskyi O.T.¹, Tsyryl T.V.²

INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF THE REGION

¹ Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of finance,
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: 0342752391,
e-mail: omelyant@ukr.net

² SHEI "Kalush Polytechnic College"
B. Khmelnytsky str., 2, Kalush,
77303, Ukraine,
tel.: (03472) 6-52-31,
e-mail: kpk.kalush@gmail.com

Abstract. The presented article clarifies the essence and content of the investment attractiveness of agricultural enterprises in the region. From the point of view of the theory of borrowed funds, the analysis of the capital market uses a neoclassical methodology that examines the factors that determine supply, demand and market equilibrium.

It is noted that investment attractiveness is the most important factor in intensifying investment activity in agriculture in the region. Investment attractiveness is considered as a complex socio-economic characteristics of the object of objective and subjective factors, which allows the investor to decide on the feasibility of investing. It was found that the assessment of investment attractiveness of agricultural enterprises in the region should be carried out taking into account the peculiarities of production, the economic situation in which agriculture is currently, as well as the level and effectiveness of state support. Investment attractiveness contains two components: investment potential and investment risk, which embody a number of private indicators.

An indispensable condition for optimizing the size of investments and programming the investment effect is to improve the forms and content of investments in their close relationship.

Based on the study, it is concluded that under the influence of the same conditions in the region can change both investment potential and investment risk. This conclusion makes the concept of "investment attractiveness" basic and seems to us more reasonable. Areas with low potential and high investment risk are unattractive. But even such regions may be of interest to investors who are focused on investing in a narrow area or have come to high-risk areas in order to make extra profits. Yes, the regions with the lowest risk have the greatest potential and vice versa.

Key words: investment attractiveness of agricultural enterprises of the region, investment activity, investment potential, investment risk, investments, capital market, financial market, sources of investment.

Вступ. В ході вирішення питання про розміщення і ефективне використання інвестицій слід розуміти взаємозв'язок між формою і змістом інвестицій. Це питання в науковій літературі недостатньо висвітлено. Конкретні види інвестицій за джерелами, обсягами і призначенням, тобто об'єктами вкладення, є формами інвестицій. Інвестиції за своїм змістом представляють комплекс економічних відносин, пов'язаних з їх формуванням, напрямком використання і результатом, тобто відношенням між агентами інвестиційного процесу, включаючи державу.

Неодмінна умова оптимізації розмірів інвестицій і програмування інвестиційного ефекту відноситься до вдосконалення форм і змісту інвестицій в їх тісному взаємозв'язку.

Важливо активізувати інвестиційну діяльність аграрного виробництва, оскільки ця діяльність – важливий фактор, за допомогою якого сільськогосподарські підприємства можуть вийти з кризового становища. За допомогою активізації інвестиційних процесів створюються реальні передумови для того, щоб збільшити продуктивність праці, вирішити соціальні проблеми села [1].

Різним аспектам інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств приділяється постійна увага як науковців, так і спеціалістів-практиків. Значний вклад у вирішення фінансових проблем сільськогосподарських підприємств внесли відомі вітчизняні вчені В. Г. Андрійчук, І. Г. Кириленко, М. І. Кісіль, М. Й. Малік, П. Т. Саблук, М. Я. Дем'яненко та багато інших дослідників. Поряд з тим, питання інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств залишаються актуальними.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі інвестиційного потенціалу регіону у діяльності сільськогосподарських підприємств, аналіз чинників, які перешкоджають розвитку інвестиційних відносин, опрацювання напрямів стабілізації механізму інвестування сільськогосподарських підприємств в Україні.

Результати. Розвиток жодного сектора економіки, включаючи і такий, як агропромисловий, не може бути успішним, якщо відсутні необхідні для цього умови - високі темпи і значні масштаби накопичення капіталу [2, 3].

Інвестиційний процес є ключовим фактором розвитку економіки. Тільки при управлінні процесом, пов'язаним з підвищенням інвестиційної привабливості, можливе вирішення завдання економічного розвитку. Кожен крок, кожне дійство в напрямку підвищення інвестиційної привабливості є засобом, що сприяє виходу з кризи, і з цієї причини підвищення інвестиційної привабливості є ключовим питанням поточного моменту [4]. Неможливо дати одне вичерпне визначення поняттю «інвестиції», оскільки воно досить об'ємне і широке [5]. Широке тлумачення слова «інвестиції», яке притаманне чинному українському законодавству, передбачає під цим поняттям всі матеріально-майнові та інші цінності, до яких відносяться і інтелектуальні, вкладені з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту в різні види діяльності, перш за все в підприємницьку.

За своїм змістом поняття «інвестиції» в залежності від розділу науки або галузі практичної діяльності має свої особливості і трактується по-різному.

Так, інвестиції в макроекономіці – частина сукупних витрат, безпосередньо пов'язаних з одержанням нових засобів виробництва (виробничі або фіксовані інвестиції), а також кошти, вкладені в житлове будівництво і в збільшення товарних запасів. Інакше кажучи, під інвестиціями в макроекономіці розуміють частину валового

внутрішнього продукту, які представляють собою приріст капіталу в економіці, тому що не були спожиті за поточний період.

Теорія виробництва і макроекономіка в цілому мають на увазі під поняттям «інвестиції» процес, який створює новий, додатковий капітал, вкладений в засоби виробництва і людський капітал.

В економічній теорії під інвестуванням розуміється створений новий капітал, тобто інвестування – такий процес, при якому відбувається чистий приріст реального капіталу суспільства.

З точки зору фінансової теорії, інвестування – придбані реальні або фінансові активи, тобто витрати, «проводяться в даний час для того, щоб отримати вигоду в майбутньому».

Класична економічна теорія розглядає ринок капіталів, як і фінансовий ринок, як ринок позикових коштів. Під ціною тут мається на увазі відсоток, який виплачує позичальник.

З точки зору теорії позикових коштів, при аналізі ринку капіталу застосовується неокласична методологія, яка досліджує фактори, що визначають попит, пропозицію і рівновагу на ринку. Встановити рівноважні обсяги попиту та пропозиції інвестованих коштів і рівноважної ціни (процентна ставка) - це основне положення економічної теорії інвестицій.

Під фінансовими інвестиціями слід розуміти вклад коштів в обмін на документально оформлені зобов'язання. Поява фінансових інвестицій послужило утворенню фінансового ринку. Класична модель фінансового ринку укладена в теорії позикових коштів. Завдяки цій теорії може бути аналіз фундаментальних факторів, які складають цей ринок, відстеження закономірності встановлення ринкової рівноваги, ринкових цін (ставок відсотка) і обсягів інвестицій, в першу чергу фінансових.

Будь-які витрати, пов'язані зі створенням нового або відновленням існуючого капіталу, є реальними інвестиціями. Якщо порівнювати поняття «інвестиції» з поняттям «капітальні вкладення», то в поняття «інвестиції» входить більш широке коло економічних відносин. На відміну від централізованої планової економіки в ринковій економіці об'єктивно діють інші критерії, за допомогою яких відбираються інвестиційні проекти, і інша оцінка їх ефективності. У ринковій економіці інвестиційний процес протікає у швидко мінливому середовищі, в якій дії таких факторів, як невизначеність і ризик, найбільш висока. У цих умовах управління інвестиційним циклом має бути високопрофесійним. Розробку інвестиційних програм, які визначають процедуру надання кредитів і гарантій інвесторам, розроблять алгоритм, пов'язаний зі створенням інституціональних структур з інформаційного та технічного сприяння інвестиціям, слід проводити на макро-, мезо- і мікроекономічних рівнях.

Суб'єктами інвестиційної діяльності є інвестори, замовники, користувачі інвестиціями.

Об'єкти інвестиційної діяльності складаються з: новостворюваних і модернізованих основних фондів і оборотних коштів у всіх галузях і сферах народного господарства, цінних паперів, цільових грошових вкладів, науково-технічної продукції, інших об'єктів власності. А також майнових прав і прав на інтелектуальну власність, всіх видів діяльності, не заборонених законом [5].

Інвестиційна діяльність здійснюється виходячи з таких основних принципів:

- органи державної влади і управління, громадські організації, юридичні особи і громадяни не втручаються в інвестиційну діяльність, що не суперечить чинному законодавству;
- добровільність інвестування;

- будь-які інвестори не залежно від того, якою формою власності вони володіють і яким видом діяльності займаються, за винятком випадків, передбачених законодавством, рівноправні;
- учасники інвестиційної діяльності мають рівні права;
- захищеність інвестицій;
- вільний вибір критеріїв при здійсненні інвестиційної діяльності;
- дотримуються права і інтереси громадян, юридичних осіб і держави, охороняються законом в процесі здійснення інвестиційної діяльності.

Інвестори можуть здійснювати спільне інвестування на добровільних засадах. Відносини між суб'єктами інвестиційної діяльності визначає договір (контракт) між ними. Реалізація інвестиційної діяльності залежить від того, які можливості має інвестор, якими є завдання і масштабність програм інвестування. Джерела інвестування складаються з:

- власних фінансових ресурсів і внутрішньогосподарських резервів інвесторів;
- позикових фінансових коштів інвесторів⁴;
- залучених фінансових коштів інвесторів⁵;
- грошових коштів, які централізуються об'єднаннями (союзами) сільськогосподарських підприємств у встановленому порядку;
- інвестиційних асигнувань, які виділені державними бюджетами, місцевими бюджетами і відповідними позабюджетними фондами;
- іноземних інвестицій.

В економічній літературі немає чіткого розмежування джерел фінансування. Слід проводити розмежування між внутрішнім інвестуванням за рахунок коштів сільськогосподарського підприємства (можуть бути власними), позиковими (без участі інвестора) і зовнішніми інвестиціями, які здійснює зовнішній інвестор.

Держава в особі відповідних органів регулює інвестиційну діяльність, проводить інвестиційну політику, спрямовану на соціально-економічний і науково-технічний розвиток, дає гарантії суб'єктам інвестиційної діяльності. Суб'єкти інвестиційної діяльності в особі сільськогосподарських підприємств відповідають за те, щоб всі вимоги законодавства, що діють на території України, а також зобов'язання, передбачені в договорах (контрактах), були дотримані.

Слід зазначити, зважаючи на те, що регіони сьогодні значно диференціюються за соціально-економічними умовами, методологічно доцільно, в першу чергу, розглянути інвестиційну привабливість регіону.

Інвестиційна діяльність на регіональному рівні – рушійна сила соціально-економічного розвитку регіонів і держави, за якою ведеться пильне спостереження регіональними і державними властями.

Найбільш часто поняття інвестиційна привабливість застосовується для того, щоб оцінити доцільність проведення інвестицій в той чи інший проект, вибрати альтернативні варіанти з метою здійснити і визначити ефективність розміщення ресурсів [6].

В економічній літературі існують різні підходи, пов'язані з визначенням, оцінкою і аналізом поняття «інвестиційна привабливість».

Традиційно під інвестиційною привабливістю розуміють умови інвестування, які впливають на інвестора в процесі вибору ним того чи іншого об'єкта інвестування. Об'єктами інвестування можуть бути як окремий проект, так і підприємство,

⁴ Банківські та бюджетні кредити, облігаційні позики та інші кошти.

⁵ Кошти, отримані від продажу акцій, пайові та інші внески членів трудових колективів, громадян, юридичних осіб.

корпорація, місто, регіон та країна в цілому. Незавжди визначити, що їх ставить в один ряд – власний бюджет і власна система управління.

Низка фахівців вважають, що поняття інвестиційна привабливість і поняття інвестиційний клімат тотожні і включають в себе інвестиційний потенціал і інвестиційний ризик.

У той же час це не зовсім точно, так як інвестиційна привабливість – складова інвестиційного клімату. Інвестиційна привабливість – сприйняття конкретним інвестором об'єкта інвестування, в той час як інвестиційний клімат – категорія, яка не залежить від того, яку характеристику дає суб'єкт інвестування, отже, виключаються будь-які суб'єктивні думки. Таким чином, напрошується висновок, що інвестиційна привабливість для різних інвесторів є різною, а інвестиційний клімат для різних інвесторів залишається постійним, і це дає підставу вважати, що інвестиційна привабливість є складовою інвестиційного клімату.

Різноманіття об'єктів і цілей інвестування дозволяє дати класифікацію видів інвестиційної привабливості. Виходячи з рівня об'єкта інвестування, в соціально-економічній системі можна виділити наступні види інвестиційної привабливості: світову (транснаціональну) інвестиційну привабливість (в масштабах всього світу або співдружності країн); національну інвестиційну привабливість⁶; інвестиційну привабливість регіону⁷; інвестиційну привабливість підприємства [7].

Перераховані рівні відрізняються: інвестиційною привабливістю економіки в цілому⁸; інвестиційною привабливістю окремого виробництва (галузі).

Також можна виділити абсолютну інвестиційну привабливість, що представляє собою характеристику одного об'єкта інвестування, і порівняльну інвестиційну привабливість, що представляє собою характеристику об'єкта інвестування в порівнянні з іншими об'єктами інвестування.

Якщо розглядати інвестиційну привабливість регіону, то її можна представити як сукупність, що включає різні об'єктивні ознаки, засоби, можливості і обмеження, що обумовлюють інтенсивність залучення інвестицій в основний капітал регіону.

Згідно з Ю. П. Вітковським, інвестиційна привабливість залежить від стану внутрішнього і зовнішнього середовища осередку інвестування. Структура, кадри, технологія і завдання діяльності організації визначаються внутрішнім середовищем. Для внутрішнього середовища характерні власні характеристики, що визначають її ефективність та інвестиційну привабливість. Однак вона занурена у зовнішнє середовище, основні компоненти якої відрізняються об'єктивністю, тобто стан навколишньої системи не залежить від того, яку оцінку дав потенційний інвестор, і визначається вона виходячи з її соціальних, екологічних та інших параметрів [8].

На думку І. А. Бланка, інвестиційна привабливість прямо залежить від стадії життєвого циклу об'єкта інвестування. Інвестиційно привабливими є підприємства, які знаходяться на стадії «зростання» і «зрілості». На стадії «старіння» підприємства інвестувати недоцільно [9]. Аналізуючи визначення, запропоноване І. А. Бланком, слід виділити дві характеристики інвестиційної привабливості: інвестиційна привабливість – узагальнююча характеристика інвестиційних якостей конкретного об'єкта; інвестиційна привабливість оцінюється конкретним інвестором.

⁶ Інвестиційна привабливість окремої держави.

⁷ В межах окремого регіону: штату, області або іншої внутрішньодержавної територіальної одиниці.

⁸ Світової економіки, регіональної економіки та економіки підприємства.

Таким чином, І. А. Бланк вважає, що фактично оцінка інвестиційної привабливості зводиться до суб'єктивної оцінки конкретного об'єкта інвестування потенційним інвестором.

Окремі науковці мають іншу позицію в розумінні інвестиційної привабливості. Інвестиційну привабливість країни, регіону вони розуміють як систему або поєднання різних об'єктивних ознак, засобів, можливостей, які в сукупності обумовлюють потенційний платоспроможний попит на інвестиції в дану країну, регіон, галузь, підприємство.

Так, Т. Г. Венгуренко, В. В. Плахотнюк і ряд інших авторів інвестиційну привабливість розуміють як систему економічних відносин між суб'єктами господарювання, пов'язану з ефективним розвитком бізнесу та підтриманням його ринкової конкурентоспроможності. Дані відносини визначаються сукупністю показників оцінки різних аспектів діяльності підприємства [10].

З вищевикладеного напрошується висновок про те, що інвестиційна привабливість надзвичайно об'ємне і складне поняття. Інвестиційна привабливість – сукупність об'єктивних (природно-кліматичних, геолого-географічних, трудових, виробничих) і суб'єктивних (економічних, соціальних, культурних, політичних, організаційних, правових, технологічних) факторів, які впливають на думку інвестора вибрати той чи інший об'єкт інвестування.

Оцінюючи інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств регіону необхідно врахувати особливості його виробництва і те становище, в якому підприємство знаходиться в даний момент, а також рівень і ефективність державної підтримки.

Основними складовими інвестиційної привабливості прийнято виділяти «інвестиційний потенціал», який є кількісною характеристикою інвестиційної привабливості, і «інвестиційний ризик» - його якісна характеристика [6].

В оцінках інвестиційного потенціалу важливо вірно розуміти його економічну сутність. М. І. Кісіль пропонує розглядати поняття інвестиційного потенціалу введення ринку сільськогосподарських земель як максимально можливого обсягу інвестицій, які після завершення формування цього ринку та при сприятливій для інвесторів аграрній політиці й прийнятних для них інвестиційних ризиках будуть за рахунок усіх джерел фінансування додатково спрямовуватися на розвиток виробництва продукції сільського господарства [11].

Інвестиційний потенціал регіону – реальні можливості регіону щодо залученню інвестицій.

На думку Р. Коуз, інвестиційний потенціал регіону – сукупна можливість галузевих непостійних ресурсів, за допомогою яких можливе збільшення капіталоозброєності праці і здатності господарюючих суб'єктів забезпечити в часі стійкий економічний прибуток [12].

Інвестиційний потенціал регіону визначається наступними приватними потенціалами: ресурсно-сировинним, трудовим, інноваційним, інституційним, інфраструктурним, фінансовим, споживчим.

Ресурсно-сировинний потенціал регіону визначається як частина сукупності природних ресурсів, які можуть застосовуватися в даний час і в перспективі, з огляду на економічний і технічний розвиток суспільства і вивченість території. Інтегральний показник даного потенціалу визначається зваженою сумою економічних оцінок окремих компонентів потенціалу. Ринкова спеціалізація регіону та його місце в територіальному поділі праці залежить від ресурсно-сировинного потенціалу регіону, який визначається кількістю, якістю і поєднанням ресурсів. Темпи і зміст регіонального

розвитку залежать від розміщення, умов видобутку і характеру використання природних ресурсів.

Трудовий потенціал складається в якісній і кількісній оцінці робочої сили. До якісних характеристик відноситься група показників, що складається з: рівня професійної підготовки населення, віку, статі, стану здоров'я. Кількісні характеристики включають групу показників, що складається з: загальної чисельності працюючих, середньомісячної оплати праці, кількості безробітних. Демографічний потенціал регіону – складова трудового потенціалу.

Інноваційний потенціал містить у собі групу показників, що включає рівень розвитку науки і впровадження досягнень науково-технічного прогресу (НТП). Важливо, що якщо регіони хочуть розвиватися по інтенсивному шляху, вони повинні використовувати наукові досягнення.

Ступінь розвитку інституційної сфери регіону впливає на ефективність і надійність обміну на товарному, ресурсному і фінансовому ринках. Необхідна умова зростаючої економіки - це високо розвинуті фінансові ринки та інститути. А це говорить про необхідність реформування банківського сектору, розвивати фондовий ринок і інвестиційні інститути, розвивати ринок страхових послуг.

Інфраструктурний потенціал значно впливає на те, яке рішення приймуть інвестори. Інфраструктурний потенціал залежить від наступних критеріїв: економіко-географічного розташування регіону, територіального розміщення, інфраструктурної забезпеченості, розвитку системи комунікацій в регіоні.

Серйозна перешкода для залучення інвестицій в регіоні може виникнути при відсутності інфраструктурної забезпеченості. Завдяки інвестору може розвиватися інфраструктура, але основні комунікації повинні бути вже готові.

Фінансовий потенціал характеризується питомою вагою прибуткових і збиткових сільськогосподарських підприємств регіону. Акцент робиться на рівень прибутковості підприємств, особливо тих, які визначають дохідну складову регіонального бюджету. Також особлива увага приділяється можливостям розвивати соціальний сектор та інфраструктуру регіону.

Споживчий потенціал характеризується платоспроможним попитом. Структура платоспроможного попиту позитивно корелюється з джерелами формування доходів населення. Дослідження, пов'язане з вивченням залежності платоспроможного попиту від рівня доходів населення, визначило диференціацію регіонів за обсягом роздрібного товарообігу на душу населення.

Також слід приділити увагу виробничому і інтелектуальному потенціалам.

Виробничий потенціал відображає рівень валового продукту території, частку збиткових підприємств, рівень виробництва продукції на душу населення, тобто визначає, в якому стані знаходиться виробнича сфера регіону. Важливий момент у формуванні виробничого потенціалу – галузева спеціалізація підприємств регіону та її особливості.

Інтелектуальний потенціал відображає рівень питомої ваги фахівців з вищою освітою.

Друга складова інвестиційної привабливості регіону – інвестиційні ризики. Наявність цих ризиків говорить про те, наскільки неповно буде реалізований інвестиційний потенціал регіону. Регіональні інвестиційні ризики визначаються як неспецифічні (некомерційні) ризики. Вони обумовлені зовнішніми факторами регіонального характеру. Серед таких факторів, в першу чергу, виступають соціально-політична ситуація в регіоні, стан природного середовища та ін.

В економічній літературі описані більше двох десятків видів ризиків, які впливають на інвестиційні процеси регіону. Найголовніший з них – інвестиційний

ризик, який об'єднує різні ризики кожного регіону, які впливають на нього в тій чи іншій мірі.

Фінансовий ризик полягає в загальному балансі заборгованостей, які мають місце між регіоном і центром, а також внутрішньої взаємної заборгованості між підприємствами. Для того щоб визначити незадовільну структуру балансу неплатоспроможних підприємств в ході аналізу фінансових ризиків галузей аграрного сектору, з урахуванням системи критеріїв, слід особливо приділити увагу таким показникам, як коефіцієнт ліквідності і фінансової стійкості [13].

Аналіз економічного ризику галузей аграрного сектору повинен проводитися з урахуванням наступних показників:

- питомої ваги збиткових підприємств за галузями;
- частки галузі у валовому регіональному продукті;
- співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості.

На думку О. Ф. Томчук необхідно врахувати співвідношення між позиковими і власними коштами. Галузеві особливості не дають можливість визначити конкретне значення даного показника. Дане співвідношення, на думку інвесторів, повинно наближатися до нуля і бути менше одиниці [14].

Соціальний ризик регіону полягає у визначенні можливостей для того, щоб створити і розвинути виробництва із залученням нової робочої сили. Оцінка соціального ризику аграрного виробництва регіону повинна проводитися з урахуванням показників, пов'язаних з розвитком інфраструктури регіону, медичним обслуговуванням, станом ринку праці, середньомісячної заробітної платою в галузі, прожитковим мінімумом, екологічним станом регіону.

Доцільно вважати, що інвестиційний ризик в регіоні визначається наступними типами ризиків: екологічний, соціальний, економічний, фінансовий, політичний, законодавчий, кримінальний.

Негативні тенденції в: розвитку регіону, поточній економічній ситуації, фінансово-кредитній діяльності, відображаються в економічних ризиках.

До характерних показників соціального ризику слід віднести: демографічну ситуацію, рівень життя населення, соціальну інфраструктуру, соціальне неблагополуччя. Негативний вплив на інвестиційну привабливість мають: безробіття, страйки, несприятливі умови праці, велика кількість біженців.

В екологічному ризику відображається ймовірність виникнення несприятливих природно-техногенних процесів, які супроводжуються суттєвими екологічними наслідками. У регіонах становить інтерес оцінка величини сумарних екологічних збитків, які виникають при забрудненні окремих еколого-ресурсних компонентів (атмосферного повітря, водних ресурсів, земельних ресурсів, біоресурсів).

Найбільше інвестори проявляють інтерес до інформаційної та економічної безпеки. Розглядаючи кримінальний ризик, враховується рівень замовних вбивств, корупційність владних структур, криміногенна небезпека.

Найважливіша складова інвестиційного ризику – законодавство. Даний показник розраховується з урахуванням як держаних, так і регіональних законів і нормативних актів, а також документів, що регулюють інвестиційну діяльність. Законодавство впливає на інвестиційний ризик, регулює можливості інвестування в різні сфери і галузі, визначає, в якому порядку повинні використовуватися окремі фактори виробництва. Таким чином, законодавство впливає на весь інвестиційний потенціал регіону. Основні напрямки в межах дослідження законодавчого ризику складаються в юридичних умовах інвестування, ступеня розвитку законодавчої бази, наявності механізмів гарантій і захисту інвестицій, порядку використання окремих факторів виробництва.

Важливо враховувати і політичний ризик, оскільки він включає наступні фактори: рівень сепаратизму, співвідношення і поведінку основних правлячих угруповань. Саме від цих чинників залежить, наскільки інвестиційна діяльність буде успішною і прибутковою. Дані показники істотно впливають як на інвестиційний ризик, так і на рівень інвестиційного потенціалу, оскільки інституціональна складова інвестиційного потенціалу прямо залежить від політичної ситуації в регіоні. З цього твердження випливає поділ політичного ризику на екстра-легальний і легально-урядовий. Екстра-легальний політичний ризик включає революції на макрорівні і тероризм як показник мікрорівня. Подібним чином легально-урядовий політичний ризик визначається змінами в інвестиційному законодавстві і торговельному регулюванні. Слід зазначити, що іноземними інвесторами приділяється велика увага саме політичній ситуації в регіоні, а вітчизняними - фінансовим та законодавчим ризикам.

Перераховані вище види ризиків визначають величину інвестиційного ризику регіону. Кожен вид може мати цілу групу показників, наприклад: обсяг виробництва⁹; обсяг інвестиційних ресурсів¹⁰; сумарний обсяг фінансових коштів¹¹; сукупний обсяг капітальних вкладень¹²; соціальний потенціал регіону; рівень життя населення регіону¹³; забезпеченість трудовими ресурсами; соціальна інфраструктура регіону; політична стабільність в регіоні; рівень злочинності¹⁴; безробіття¹⁵; частка незаможного населення¹⁶; екологічний ризик¹⁷.

Виділяючи територіальні інвестиційні пріоритети необхідно орієнтуватися на існуючий розподіл потенціалів і ризиків.

Ще один показник, який характеризується співвідношенням ризику і потенціалу, - особисті вклади населення: чим вищий рівень економічного потенціалу регіону і чим нижчий інвестиційний ризик, тим вищий розмір вкладів населення. Частка накопичених капітальних вкладень та іноземних інвестицій показує тенденцію до зниження в міру зменшення інвестиційного потенціалу регіону. Слід зазначити, що іноземні інвестори часто покладаються на рівень інвестиційного ризику, українські інвестори – на інвестиційний потенціал.

Додатково інвестиційну привабливість можна охарактеризувати групою показників, що складаються з: вигідного транспортно-географічного розташування, сприятливої екологічної ситуації, прогресивної соціально-демографічної структури населення, безпеки вкладення капіталу. Важливе значення має сформована структура господарства, а також наявність команди професіоналів у сфері управління господарськими об'єктами. Інвестиційна привабливість є групою показників, кожен з яких – важлива складова.

Висновки. На основі проведеного дослідження робиться висновок про те, що під дією одних і тих же умов регіону може змінюватися як інвестиційний потенціал, так і інвестиційний ризик. Такий висновок робить поняття «інвестиційна привабливість» основним і представляється нам більш обґрунтованим. Райони, у яких низький потенціал і високий ризик в інвестиційному плані, непривабливі. Але навіть до таких регіонів можуть проявити інтерес інвестори, орієнтовані на інвестиції в вузьку сферу

⁹ Валовий регіональний продукт на душу населення регіону з урахуванням купівельної спроможності.

¹⁰ Сума інвестицій в розрахунку на душу населення регіону.

¹¹ Фінансова забезпеченість регіону на душу населення з урахуванням купівельної спроможності.

¹² Основні фонди галузей економіки (за повною балансовою вартістю) на душу населення.

¹³ Співвідношення середнього доходу на душу населення і середнього прожиткового мінімуму.

¹⁴ Число зареєстрованих злочинів на 100 тис. осіб населення.

¹⁵ Чисельність безробітних в процентному співвідношенні до чисельності економічно активного населення.

¹⁶ Частка населення з доходами нижче величини прожиткового мінімуму.

¹⁷ Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел.

або прийшли на високо ризиковану територію заради того, щоб отримати надприбутки. Так, регіони, у яких найменший ризик, мають найбільший потенціал і навпаки.

1. Лученко Ю.М. Стимулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України: диверсифікація методів та інструментів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 13. С.43-49. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6172&i=7> (дата звернення: 2.11.2020).
2. Савіцька Світлана. Оцінка інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору. Аграрна наука та освіта в умовах євроінтеграції: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф. Ч.2. (20-21 березня 2019 р., м. Кам'янець-Подільський). – Тернопіль : Крок, 2019. С.135.-136. URL: http://188.190.33.55:7980/jspui/bitstream/123456789/5652/1/Zb_PDATU_03_2019_p2.pdf#page=135 (дата звернення: 2.11.2020).
3. Однорог М.А. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. вип.126. Ч.2. С.108-115. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2823/2531> (дата звернення: 2.11.2020).
4. Кучеренко Ю. А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 82–85. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=602-Te+same+3&i=15>. (дата звернення: 2.11.2020).
5. Баффетт У. Эссе об инвестициях, корпоративных финансах и управлении компаниями. Пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. 268 с.
6. Ястребов Ю.Ю. Розробка стратегії розміщення фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в умовах інтернаціоналізації економіки. *Агросвіт*. 2018. № 20. С. 43-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2018_20_8 (дата звернення: 2.11.2020).
7. Каменєва Т. Інвестиційний сервіс або якою є насправді інвестиційна привабливість України. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 13 (198). С. 4–8. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2020/13.pdf>. (дата звернення: 2.11.2020).
8. Вітковський, Ю. П. Мобілізація джерел інвестицій сільськогосподарських товаровиробників та їх інвестиційна на привабливість. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 4. С. 395-401. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/ujae_2019_r04_a44.pdf (дата звернення: 2.11.2020).
9. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент: [навчальний посібник]. К. : Ельга, 2004. 655 с.
10. Венгуренко Т.Г., Плахотнюк В.В. Аналіз інвестиційної привабливості України. *Бізнес-інформ*. 2020. № 4. С. 103-111. URL: <http://www.business-inform.net> (дата звернення: 2.11.2020).
11. Кісіль, М. І. Інвестиційний потенціал сільського господарства та його земельної складової. Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (24-25 жовт. 2019 р.). Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2019. С. 66-69. URL: <http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/9528> (дата звернення: 2.11.2020).
12. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Пер. с англ. М.: Новое издательство, 2007. 224 с. URL: <http://www.library.fa.ru/files/Coase.pdf> (дата звернення: 2.11.2020).
13. Бездітко О. С. Класифікація ризиків сільськогосподарських підприємств з метою вибору інструментів управління ними. *Наукові горизонти*. 2019. № 3. С. 64-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2019_3_10 (дата звернення: 2.11.2020).
14. Томчук О. Ф. Методичні аспекти аналізу позикового капіталу сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. голов. ред. М. М. Палінчак*. Ужгород: Гельветика, 2019. Вип. 27 № Ч. 2. С. 76-83. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_27\(2\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_27(2)_16). (дата звернення: 2.11.2020).

References

1. Luchenko, Y. M. "Stimulation of investment activity in the agricultural sector of the Ukrainian economy: diversification of methods and tools." *Investments: practice and experience*, no.13, 2018, pp.43-49, www.investplan.com.ua/?op=1&z=6172&i=7. Accessed 2 Nov. 2020.
2. Savitskaya, Svetlana. "Assessment of investment support for the development of the agricultural sector." *Agricultural science and education in the context of European integration: a collection of international scientific papers. scientific-practical conf. Part 2. (March 20-21, 2019, Kamyanets-Podilsky)*. Ternopil: Krok, 2019, pp.135.-136. Accessed 2 Nov. 2020.
3. Odnorog, M. A. "Features of investment activity in the agricultural sector." *Current issues of international relations*, issue.126, 2015, Part 2, pp.108-115, journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2823/2531. Accessed 2 Nov. 2020.

4. Kucherenko, Y.A. "Features of investment activities of agricultural enterprises." *Investments: practice and experience*, no.7, 2018, pp. 82–85, www.investplan.com.ua/?op=1&z=602– Same 3 & i = 15. Accessed 2 Nov. 2020.
5. Buffett, W. *Essays on investment, corporate finance and corporate governance*. Moscow, Alpina Business Books, 2005.
6. Yastrebov, Y.Y. "Development of a strategy for allocating financial resources of agricultural enterprises in the context of internationalization of the economy." *Agrosvit*, no.20, 2018, pp. 43–47. Vernadsky National Library, nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2018_20_8. Accessed 2 Nov. 2020.
7. Kameneva, T. "Investment service or what is really the investment attractiveness of Ukraine." *Public opinion on lawmaking*, no.13, 2020, pp. 4–8. NBUVIAP, nbuviap.gov.ua/images/dumka/2020/13.pdf. Accessed 2 Nov. 2020.
8. Vitkovsky, Y. P. "Mobilization of sources of investment of agricultural producers and their investment attractiveness." *Ukrainian Journal of Applied Economics*, vol. 4, no. 4, 2019, pp. 395-401, ujae.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/ujae_2019_r04_a44.pdf. Accessed 2 Nov. 2020.
9. Blank, I.O. *Financial management*. Kyiv: El'ga, 2004.
10. Vengurenko, T.G., and V.V.Plakhotnyuk. "Analysis of investment attractiveness of Ukraine." *Business inform*, no.4, 2020, pp. 103–111, www.business-inform.net. Accessed 2 Nov. 2020.
11. Kisil, M.I. "Investment potential of agriculture and its land component." *Financial and credit mechanism of economic and social development: materials of the II International. scientific-practical internet conference (October 24-25, 2019)*. Kropyvnytskyi: Exclusive-Systems, 2019, pp. 66-69. KNTU, dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/9528. Accessed 2 Nov. 2020.
12. Coase, R. *Firm, market and law*. Moscow: New publishing house, 2007. library.fa, www.library.fa.ru/files/Coase.pdf. Accessed 2 Nov. 2020.
13. Bezditko, O.E. "Classification of risks of agricultural enterprises in order to select tools for their management." *Scientific horizons*, no. 3, 2019, pp. 64–71. Vernadsky National Library, nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2019_3_10. Accessed 2 Nov. 2020.
14. Tomchuk, O.F. "Methodical aspects of the analysis of loan capital of agricultural enterprises." *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University: Series: International Economic Relations and the World Economy*, issue 27, 2019, pp. 76-83. Vernadsky National Library, [nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_27\(2\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_27(2)_16). Accessed 2 Nov. 2020.

УДК 657:338.124

doi: 10.15330/apred.2.16.199-210

Малецька О.І., Прокопишин О.С., Мирончук З.П.

ОБЛКОВА ІНФОРМАЦІЯ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Львівський національний аграрний
університет,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра обліку та оподаткування,
вул. В.Великого, 1, м.Львів
80381, Україна,
тел.: 0973303771,
e-mail: lnau-oblik@ukr.net

Анотація. Стаття спрямована на визначення методології формування системи антикризового управління персоналом аграрних підприємств. Досліджено методику аналізу обліку кадрів, їх тестування, виявлено професійно-кваліфікаційних характеристики, відповідності професійних навиків окремих працівників їхнім посадам з метою збільшення ефективності використання персоналу підприємства.

Крім того було обґрунтовано, що для сільського господарства, яке займає останні місця у питаннях впровадження прогресивних форм організації праці та управління виробничим